

Zo ging dat

in Gelinden in 1845: de oprichting van het *Broederschap tegen de blasphemien en verwenschingen*

In 1999 werd door toedoen van wijlen pastoor Ory van Gelinden een belangrijk deel van het parochiearchief aldaar in het Rijksarchief in Hasselt in bewaring gegeven. Het kan er in de leeszaal geraadpleegd worden. Nummer 5 van dit archief is het ledenregister van drie parochiale broederschappen: het *Broederschap van de Gelovige Zielen*, met de namen van de leden die in de jaren 1832-1896 ingeschreven werden, het *Broederschap tegen de blasphemien en verwenschingen* met de namen van de leden uit de jaren 1845-1905, en het *Broederschap der Gedurige Aanbidding* dat in Gelinden in 1846 werd opgericht.

Het tweede deel van het register begint met een kort reglement en een overzicht van de weldaden die de leden van het broederschap met de intrigerende naam Broederschap tegen de blasphemien en verwenschingen voor de zielen in het vagevuur konden verdienen.

De tekst scheidt verwarring over de juiste datum van de instelling van het broederschap in Gelinden. Er is sprake van zowel 1845 als 1835 en 1836. Wellicht werd het broederschap in Gelinden in 1845 ingesteld, nadat daarvoor al in december 1835 in Rome de toelating was verleend, die in januari 1836 door de bisschop van Luik bekrachtigd was. In dezelfde periode werd in verschillende parochies in het bisdom hetzelfde broederschap opgericht. In Melveren bijvoorbeeld, werd het Broederschap voor de uijtroeijing der godslasteringen en vloeken in 1836 opgericht, in Groot-Gelmen ging men in 1844 van start, en in Engelmanshoven, Melveren en Zep- peren in 1845.

De naam van het Broederschap laat geen onduidelijkheid bestaan over de bedoeling ervan: vloeken stond gelijk aan godslastering, en die gewoonte moest daarom uitgeroeid worden. De oprichting van broederschappen, waarvan zoveel mogelijk parochianen lid moesten worden, en waarin de activiteiten met betrekking tot een bepaald aspect van de pastoraal werden samengebracht, was in de negentiende eeuw een beproefde strategie om het pastoraal werk van pastoors en kapelaans te stroomlijnen en ook de leken tot daadwerkelijke inzet te brengen. Het lidmaatschap alleen al hield een engagement in. Door precieze richtlijnen te geven voor dagelijkse en wekelijkse gebeden, en door zelfs aan te geven wat te doen indien er onverhoopt in hun aanwezigheid toch werd gevloekt, bleef het nakomen van de verplichtingen van het broederschap vrij eenvoudig.

Aangenomen mag worden dat de mogelijkheid om door het nakomen van de verplichtingen van het broederschap aflaten te verdienen, de ijver en de godsvrucht van de broeders en zusters nog aanwakkerde.

In het geval van dit broederschap waren de verplichtingen van de leden helder. Zij verbonden er zich toe *noyt te godslasteren oft te verwenschen*, en er ook op toe te zien dat hun kinderen of hun knechten en meiden het vloeken achterwege zouden laten. Mocht er toch gevloekt worden, dan moesten zij tot eerherstel het schietgebed *Geloeft zy Jesus Christus, dat den naem van Jesus zy gebenedyd* opzeggen.

Aan Gods zegen is het al gelegen, zo

wisten de initiatiefnemers voor de oprichting van dit broederschap. In hun strijd tegen het vloeken stelden zij hun vertrouwen dan ook niet alleen op hun eigen inzet. Door dagelijks een *Onze Vader* en een *Wees gegroet* te bidden voor de bekering van de godslasteraars vergrootten de leden hun slaagkans. Daar bovenop werden er elke zondag na de mis of na het lof vijf *Onze Vaders*, vijf *Wees gegroeten* en een *Eer zij de Vader* gebeden voor de bekering van de godslasteraars en om voor de rechtvaardigen de kracht om te volharden af te smeken.

Ook indien een lid van het broederschap er niet in zou slagen het vloeken in zijn omgeving te doen verstommen, dan nog kon hij dankzij de aflaten die hij als broeder verdienen kon, in niet geringe mate bijdragen aan de weldaden waarmee God zijn getrouwen beloont. Wie trouw de dagelijkse gebeden van het broederschap zegde, kon maandelijks een volle aflaat verdienen. Hij moest daarvoor biechten en communiceren, en in een openbare kerk bidden voor de intenties van de paus: de eenheid onder de christelijke vorsten, de uitroeiing van de ketterijen en de glorie van de Kerk. In Gelinden kon men die aflaat elke tweede of vierde zondag van de maand verdienen. Broeders en zusters die in stervensnood nog de naam van Jezus aanriepen, zo mogelijk met de mond, maar als dat niet meer kon minstens nog in hun hart, wisten zich in extremis nog van een volle aflaat voorzien. De broeders en zusters die deelnamen aan het gebed na de zondagse mis of lof, verdienden daarvoor telkens 300 dagen aflaat, en met elk gebed of goed werk in de geest van

Een volle aflaat is een kwijtschelding van de tijdelijke straffen die men in het vagevuur ondergaat als uitboeting van zonden die men gebiecht heeft, en waarvoor men vergiffenis gekregen heeft en penitentie volbracht.

Het is hierbij belangrijk te weten dat men deze aflaten niet voor zichzelf verdiende, maar voor de zielen in het vagevuur.

Het denken over aflaten is na het Tweede Vaticaans Concilie fel geëvolueerd. De handleiding voor de aflatenleer die in 1968 verscheen, werd in 1986 en in 1999 herzien.

Volle aflaten komen niet meer veel voor. En voor gedeeltelijke aflaten, zoals hierboven de aflaten van 300 of 100 dagen, wordt niet meer in dagen of jaren gerekend.

het broederschap waren nog 100 dagen aflaat te verdienen.

Het broederschap kende in Gelinden een groot succes. In 1845 lieten 415 mensen zich inschrijven, en vervolgens konden opeenvolgende pastoors tot in 1905 jaarlijks een twintigtal nieuwelingen in het ledenregister opnemen. Waarom er na 1905 geen nieuwe leden meer in het register ingeschreven werden is niet duidelijk. Het register is niet vol. Dat kan de reden niet zijn. Het jaartal 1906 is er zelfs nog in aangetekend, maar zonder de lijst van namen zoals voor de voorgaande jaren.

Zou het mogelijk zijn dat het in 1906 niet meer opportuun was nieuwe leden op te nemen omdat het broederschap zijn doelstelling bereikt had, en dat er in de parochie voorgoed een einde gekomen was aan het vloeken en blasfemerijen?

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Parochiearchief Gelinden*, nr. 5

Laus Deo

Oprechting van het Broederschap tegen de blasphemien en verwensingen in de succursale kerk van Gelinden op den sestienden november 1800 vijf en veertig, vergunt door zyn heyligheyd den paus Gregorius den sestienden op den achthienden december 1835, met toestemming van zyn hoogweerdigheyd CRA Vanbommel, bisschop van Luyk op den 24 januarius 1800 ses en dertig.

Regels van het Broederschap.

1. Elk lit beslyt vastelyk noyt te godslasteren oft te verwenschen.

2do. Alle overste, als vaders, moeders, meesters, meesterssen etc. maeken een vast beslyt van te beletten dat

hunne onderdaenen godslasteren oft vermaledydten.

3tio. De geene, die door broederlyke vermaening de godslastering oft vermaledyding niet kunnen beletten, zullen ten minsten zeggen: Geloeft zy Jesus Christus, dat den naem van Jesus zy gebenedyd.

4to. Elk lit zal dagelyks ten minsten eens zeggen den onzen vader en weest gegroet tot bekeering der godslasteraers en verwenschers.

5to. Alle zondagen zal den priester naer de misse oft lof zeggen vyfmael den vader ons en weest gegroet en eens den glorie zij den vader tot bekeering der Godslasteraers en vermaledydters en tot

volherding der rechtveerdigen.

Aflaeten die vergunt zyn, die de broeders en zusters kunnen verdienen, toepasselyk aen de geloevige zielen in het vagevuur, door zyn heyligheyd den paus Gregorius XVI op den 7 april 1835.

1mo. Vollen aflaat alle maenden, op den dag die zy zullen verkiezen, mits gebigt en gecommuniceert te hebben en de verzogde gebeden geduerende eene maend gestort te hebben, en mits gebeden te hebben in eene publike kerk tot intentie van zyne heyligheyd tot eendragt der christene princen, tot uytroeying der ketteryen en tot verheffing van onse moeder de h. kerk. Voor den vollen aflaat hebben wy verkozen den tweeden en vierden zondag van elke maend.

2do. Vollen aflaat in de uur des doods, mits te aenroepen den zoeten naem Jesus met den mond, oft belet, ten minsten met het hert.

3tio. Alle zondagen drij hondert dagen aflaat mits te zeggen vyf vader ons en weest gegroet en glorie zy den vader gelyk art. 5 gezyt is.

4to. Hondert dagen aflaat, voor elk goed werck of gebed volgens den geest en regels van het broederschap.

Paus Gregorius XVI